

הנכספת

בכלא נפחא בדרום הארץ מוחזקים האסירים הקשים ביותר: שבע מאות אסירים בטחוניים עם דם על הידיים ועוד מאה אסירים פליליים נבדים, רובם שפוטים על רצח ועבירות סמים ■ סגל הכלא מתמודד עם הקשות במשימות, והוא דרוך ומוכן לכל תרחיש ■ בנפחא, ערנות היא שם המשחק...

מאת: דנה בהר

קוראים לו "הכספת", לכלא 'נפחא'. הוא נמצא במרחק חמישה עשר קילומטרים ממצפה רמון, על החולות הלבנים של הר נפחא. כאן מחזיקה מדינת ישראל חלק מהאסירים הביטחוניים המסוכנים ביותר שלה. 'הגרעין הקשה' של הטרור העזתי.

עם 'דם על הידיים'. כאלה ששפוטים לכמה מאסרי עולם.

"הסגל בנפחא יודע ומבין שאנחנו חלק חשוב במעגל הביטחון של מדינת ישראל", אומר סג"ד חזי מרקוביץ, מפקד הכלא. "הצבא או השב"כ עוצרים את המחבל, אבל אנחנו מקבלים אותו לידינו. מעגל הביטחון של ישראל לא נסגר בכך שהאסיר נמצא מאחורי הסורגים. יש פה מעגל אינסופי, שאנחנו חלק בלתי נפרד ממנו. האחריות המוטלת על הכתפיים של כל אחד מהסוהרים פה, היא עצומה. אנחנו עושים הכול כדי שהסוהרים יבינו את כובד המשקל של תפקידם."

בסך הכול יש היום ב'נפחא' שמונה מאות אסירים, מתוכם שבע מאות בטחוניים ועוד מאה אסירים פליליים קשים. סגל הכלא, מתוכו ארבעים אחוזים סוהרי חובה (בנות ובנים), מתמודד עם הקשות במשימות. 'עבודה מאתגרת', אומרים שם בצניעות, ולא מרחיבים.

"כלא נפחא", אומר סג"ד מרקוביץ, "נקרא על שם הרב יצחק נפחא. זה אולי סמלי. הרב נפחא אמר פעם שאין החכמה נמצאת אלא בדבר הסמוי מן העין". זה משפט שמאד מתאים לבית הסוהר. הדימוי של 'נפחא' הוא חלק מהסוד שלו, גם בעיני

האסירים הבטחוניים. בעבר, אבל גם היום. המיתוס הוא חלק מהעניין. יחד עם זאת, אנחנו מזכירים לעצמנו כל יום מהי האחריות שלנו, שומרים כל הזמן על דריכות וריכוז. אז נכון שקוראים לכלא 'כספת', כי המבנה הפיזי שלו מאפשר שליטה קרובה למקסימום וזה נותן תחושת ביטחון מסוימת, אבל מצד שני, ברור לנו ששום 'כספת' אינה אטומה לחלוטין."

הפרדה כפולה

שני האגפים הראשונים של כלא 'נפחא' הוקמו לפני שלושים שנה בדיוק, בשנת 1980. הרעיון היה להרחיק את אוכלוסיית האסירים הביטחוניים המסוכנים מריכוזי אוכלוסייה בישראל. כעבור שבע שנים, כבר נבנו אגפים נוספים בכלא, שהלך וגדל. אז גם נרשמה הבריחה הגדולה ביותר בתולדותיו, כשכמה אסירים ניצלו את תנופת הבנייה והשיפוץ שפרחה אז במקום. הבורחים נתפסו תוך זמן קצר, מסתתרים בקרב שבטי הברווים באזור. המיקום של בית הסוהר, המבנה האפור והאסירים הקשים - כל אלה הולידו אינספור אגדות. 'נפחא', סיפרו, ממוקם בעצם מתחת לאדמה... 'נפחא' הפך לכלא מיתולוגי, סמל לעוצמתה של מדינת ישראל.

סג"ד חזי מרקוביץ' (במרכז התמונה): "האפשרות של בריחה היא תסריט אימים, במיוחד עם אוכלוסייה כמו שלנו. אנחנו עושים הכול כדי שזה לא יקרה. ועדיין, אנחנו לא ישנים בשקט..."

"כשהגעתי ל'נפחא', כל מה שידעתי זה אגרות", אומר סוהר חובה שלמה שלמה, סוהר ב'נפחא'. "שמעתי סיפורים על כלא תת-קרקעי, על אסירים הכי מסוכנים, מחבלים ורוצחים הכי גרועים".

היום יש ב'נפחא' אגף ישן ואגף חדש. המבנה כולו נמצא בצמוד ל'רמון' החדש, אבל נהנה עדיין מההילה שרכש בזכות שנים של עבודה קשה. האסירים שוהים באגפים המחולקים על פי השתייכות ארגונית, כדי למנוע מצב של פגיעות הדדיות. מדובר במדיניות ייחודית למחוז הדרום בשב"ס: יש אגפים של אסירי חמאס ופתח' ובתוך כל אגף כזה יש ייצוג לארגונים הקטנים. עם זאת, ההפרדה היא כפולה - על פי השתייכות ארגונית, אבל גם גאוגרפית. ישנה הפרדה בין אלה שבאים מיהודה ושומרון ובין אלה שמעזה. האסירים מעזה לא מקבלים ביקורים כבר שלוש שנים. הם מתמודדים עם בעיות כלכליות קשות, כיוון שאין אפשרות להעביר להם כסף. "האסירים האלה מנסים ליצור קשר עם עזה בכל דרך", מספר רב

"אתה בא במגע עם האסירים הכי קשים שיש ואתה לומד לדעת מול מי אתה מתמודד"

באוכלוסיית האסירים הבטחוניים הוא מדגיש. "אני לא מתעלם מהמצב הקיים והרגיש עכשיו בכל הנוגע לאוכלוסייה העזתית, למשל, ועם הרגישות הזאת אני מתנהל. אם אני צריך לדרוש בגדים לאסירים בגלל שלהם אין כסף, אז אני עושה את זה. אם צריך לנדנד למקבלי ההחלטות כשיש בעיות כאלה ואחרות בתנאי המחיה של האסירים הבטחוניים - אז גם את זה אני עושה. אני לא בא ואומר 'הם אסירים בטחוניים', ובזה תם הסיפור. אני רואה חובה לטפל בהם, ללא קשר לעבירות שהם ביצעו".

גם כשאתה יודע שגלעד שליט מוחזק כבר שלוש שנים וחצי בתנאים קשים, בלי ביקורים?

"כן. אצלנו יש ביקורים אינטנסיביים של הצלב האדום, ואני מאוד גאה בזה. כשאני מקבל את הצלב האדום, אני לא מחכה שהאסירים יספרו להם על הבעיות שלהם. אני מספר לצלב האדום, בפניהם. אנחנו לא עושים את זה ממקום של חולשה אלא ממקום של עוצמה. היה לי פה סוהר, תושב נתיבות, שהבית שלו נפגע מקסאם. הסוהר הזה המשיך לטפל באסירים הבטחוניים גם אחרי הפגיעה שספג. הוא לא ביקש שום הקלה. התנהלות כזאת היא מקור לגאווה, לא ההפך".

אם בעבר היו ב'נפחא' רק קומץ אסירים פליליים שהיו 'אסירי עבודה', היום יש שם אגף סגור של אסירים פליליים קשים. בין האסירים גם רוצחים וסוחרים סמים. מאז נכנס נושא 'הטיפול המשולב'

זה תמיד חוזר אליך. אם סוהר ירגיש בטוח להיכנס לתא בלי אמצעי זהירות, הדבר יפגע בנו; גם מפני שהוא מסכן את עצמו, וגם מכיוון שבאופן הזה הוא לא לומד את היכולות של האסיר ולא יידע, בבוא הזמן, לתת להן מענה".

מרקוביץ': "בהתנהלות היומיומית אתה גם מושפע מהרבה דברים שקורים בחוץ. לאסירים יש משפט קבוע: 'מה שבחוץ - בחוץ, ומה שבפנים - בפנים'. זה משפט שמתאים לשני הצדדים. אני יכול להגיד שהיום, אם יש למשל חיסול של חוליה בעזה - אנחנו נוקטים אמצעי זהירות. בדרך כלל, האסירים רגועים. העסק, אפשר לומר, עובד".

ואפשרות של בריחה?

"האפשרות של בריחה היא תסריט אימים, במיוחד עם אוכלוסייה כמו שלנו. אנחנו עושים הכול כדי שזה לא יקרה. ועדיין, אנחנו לא ישנים בשקט..."

עבודה מורכבת ורגישה

מרקוביץ' עצמו, בן שלושים ושתיים, נשוי ואב לשניים, הגיע ל'נפחא' מכלא 'קציעות'. את הקריירה שלו החל כשוטר צבאי בצה"ל. למקצוע הכליאה הגיע כששובץ לעבודה בכלא 4 הצבאי. אחר כך למד קרימינולוגיה והשתלב ב'קציעות'. עם המעבר של 'קציעות' לאחריית שב"ס, עבר גם הוא לארגון. בהמשך היה סגן מפקד 'נפחא' ועכשיו הוא מפקד הכלא. "אני מודע למורכבות הטיפול

כלאי מנחם ביבס, קצין האג"ם של 'נפחא'. "רק בחצי השנה האחרונה הצלחנו ללכוד אצלם מספר רב של טלפונים ניידים. עבורם, עלות ההברחה של טלפון נייד כזה פנימה, לתוך הכלא, היא 60 אלף שקלים, למרות שהמכשיר עצמו עולה בחנות בסך הכול 600 שקל. הם רוצים לדבר עם המשפחה והבית, אבל גם עם הארגון שממנו באו. הם מנסים כל הזמן, ואנחנו עושים הכול כדי לסכל את התכניות שלהם".

"הסיכון קיים"

ככלל, בכל הנוגע לאסירים הבטחוניים, מדברים ב'נפחא' על 'ריצת מרתון', על 'התנהלות לאורך זמן'. הקושי הוא לייצר ולשמור על מדיניות ברורה. עם הבטחוניים אי אפשר לשנות מדיניות כל יומיים וצריך להיות עקביים. ההתנהלות היא לא מול פרט אלא מול ארגון, קבוצה, אגף. גם אם נדמה שהכלא רגוע, הרי ברור לכולם שהכול יכול להתהפך בשנייה. רק לפני שמונה שנים, דקרו שני אסירים בטחוניים את מפקד הכלא. בהזדמנות אחרת, לפני כשנה, ניפצו אסירים כוס זכוכית על ראשו של סוהר. ב'נפחא' מסבירים לסוהרים ש'לא מדובר בחברת ביטוח'. דברים עלולים לקרות. צריך, אומרים להם, להיות דרוכים כל הזמן. "אי אפשר לנטרל סיכון במאה אחוז", אומר ביבס, "אנחנו עושים חיפוש ובריקות, אבל הסיכון קיים, וטוב שהוא קיים, כי ברגע שאתה מרגיש ביטחון מופרז,

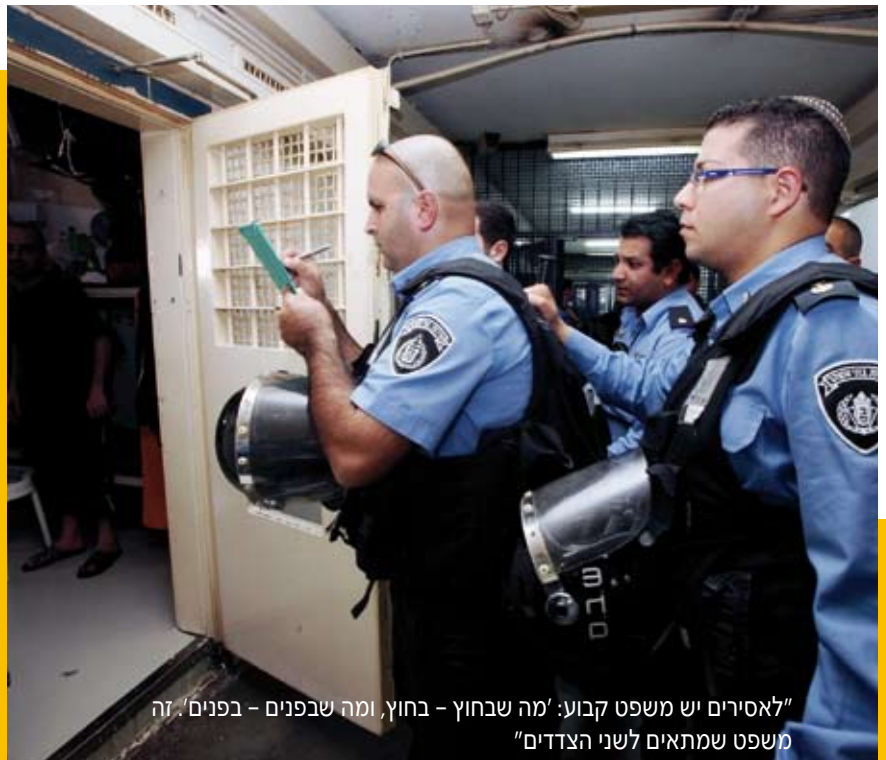
סוהר חובה
שלמה שלמה

“למי שמשרת פה קשה
מאד להתנתק, ככה
פתאום להשתחרר
ולומר שלום. התחושה
היא של שליחות, שאי
אפשר לעצור באמצע”

כל מי שרצו לבודד - הביאו לאגף הזה. אחרי ששהה אתם במהלך יום הכיפורים, בהתנרבות, הבין יוניוב שהוא חייב לעשות מעשה. הוא דיבר עם האסירים והציע להם לקבל שיעורי דת בלתי פורמליים. אם בבתי הסוהר האחרים המדרשות נמצאות תחת מדרג אגפי, ב'נפחא' מדובר ב'רשות'. אסיר שלומד במדרשה מקבל חמישה שקלים ביום. הפעילות כולה נסמכת על סיוע שהוא 'חוץ תקציבי'. נוסף לשיעורים יש גם סדנאות ושיעורים מקצועיים. אסירים יכולים ללמוד טעמי מקרא, לעבור סדנה לשזירת ציצי, סדנאות תפילין והתמחויות אחרות, שיאפשרו להם למצוא עבודה אחר כך, כשישתחררו ויצאו

כיעד נציבות, הוחלט ב'נפחא' לקחת את האגף הסגור ולחולל בו מהפך. האגף, שהתשתית שלו היא של אגף בטחוני, היה תקופה ארוכה כר לאירועי אלימות קשים. אסירים הגדירו אותו כ'אגף ענישה' בשל המרחק הפיזי ממרכז הארץ, אבל גם בגלל התנאים והיעדר מסגרות של חינוך ושיקום. היום יש שם בית כנסת וגם מדרשה. "יצרנו יש מאין", אומר מרקוביץ. "התחלנו להניע תהליכים טיפוליים, להשקיע בתחום הדת ובחינוך. המדרשה שהקמנו היא היום בין המובילות בבתי הסוהר. רבנים מכל הארץ מגיעים אליה, כדי להופיע בפני האסירים. בנוסף פתחנו גם מאפיית פיתות, ואסירי האגף הסגור הם אלה

“לאסירים יש משפט קבוע: 'מה שבחוץ - בחוץ, ומה שבפנים - בפנים'. זה משפט שמתאים לשני הצדדים”

אתגר מיוחד לסוהרי החובה

גם מבחינת מבנה הסגל שלו, 'נפחא' הוא מעט יוצא דופן. רבים מאנשי הסגל שעובדים בבית הסוהר, 40 אחוזים בקירוב, הם סוהרי חובה. הדבר מצריך התמודדות ייחודית, בשל גילם של סוהרי החובה, בשל העובדה שחלקם הגדול חסר ניסיון ובשל מצבם הסוציו-אקונומי, שהוא לעתים קשה. "העובדה שסוהר או סוהרת חובה אמורים לעבוד מול רבי המחבלים שכלואים ב'נפחא', עם כל הניסיון המצטבר שיש להם בבתי סוהר, הופכת את ההתמודדות לעוד יותר מורכבת", אומר מרקוביץ. "הכוונה היא לחשוף את הסוהרים כמה שפחות לסכנה, לעשות ככל האפשר כדי לצמצם אירועים בעייתיים. לצערי, אין אפשרות לצמצם אותם לאפס".

איך סוהרי החובה אמורים להשתלב בכלא עם אוכלוסייה בעייתית כל כך?

החוצה. יש גם סדנאות טיפוליות, המטפלות בשחרור מרפוסים עבריינים, בהפקת לקחים, בלקיחת אחריות ועוד.

"יש לנו קשר מצוין עם הקהילה מסביב", אומר יוניוב. "גם במצפה רמון, גם בירוחם וגם בכסיס הצבאי בה"ד 1 - בית הספר לקצינים. יש לנו עשרות מתנדבים. הגעתי למצב שאני אומר למתנדבים 'מצטער, אין לי מקום'. אורחים בסביבה נחשפים לעבודה שהאסירים עושים, וזה משנה את הסטיגמה של הכלא. אם בעבר, במצפה רמון לא היו מוכנים לקבל אסיר לשעבר למגורים, היום ההתנגדות פחתה. חשוב לי לציין שאנחנו לא מחזירים אף אחד בתשובה. אנחנו כן עוזרים לאסיר בתהליך של 'להיות בן אדם'. לא חשוב אם דרך הדת או באמצעות תוכנות אחרות. הדת הרבה פעמים נותנת תקווה ואפשרות להתרומם מהמעשה השפל ביותר, ולהתחיל מחדש".

שמפעילים אותה. האגף היום עומד בעצם על שתי רגליים - תורה ועבודה. במקביל, רמת האלימות והאירועים האגרסיביים בין האסירים באגף ירדו בצורה דרמטית".

מענישה לתקווה

מסביר מישר יונה יוניוב, רב היחידה: "אנחנו קראנו לתהליך: 'מאגף ענישה לאגף של תקווה'. אסירים שכל חייהם חוו כישלון ואכזבה מקבלים היום באגף הזה חוויה מתקנת. פתאום הם לומדים ומצליחים. אני יכול לספר שהיום אסירים כבר פונים בבקשות העברה, ורוצים להגיע ל'נפחא' למרות המרחק, רק בעקבות המדרשה שהקמנו כאן...". יוניוב עצמו הגיע ל'נפחא' לפני כשנתיים, בינואר 2008. כשהגיע, הוא אומר, לא היה עם מי לדבר באגף הסגור של האסירים הפליליים. האסירים היו ערים בלילה וישנים ביום. את

מרקוביץ': "אנחנו לא 'מצניחים' את הסוהר לתוך האגף - לא את סוהרי החובה ולא את סוהרי הקבע. תהליך הקליטה של כל סוהר שמגיע לפה הוא מסודר. לכל סוהר כזה יש חונך, שמלווה אותו לפחות בחודשי העבודה הראשונים. במקביל נערכות גם הרבה שיחות. המטרה היא, בעיקר, שהסוהרים החדשים יבינו מול מה הם עומדים. האחריות כבר תגיע".

סוהר חובה שלמה שלמה, למשל, הגיע ל'נפחא' לפני כשלוש שנים. הוא סוהר חובה, דור שלישי בשב"ס. לדבריו, היה חייב 'להמשיך את השושלת המשפחתית'. הישר מהטירונות, אחרי הכשרה בסיסית, הגיע ל'נפחא'. לבית הסוהר הוא קורא היום 'חממה', בשל היחס שקיבל מהסוהרים הוותיקים ומצוות הכלא. "חששתי מאוד מכך שמציבים אותי בכלא עם אוכלוסייה קשה כל כך, כמו בסרטים", הוא מתוודה. "גם בגלל אי הוודאות והמסתורין. לא קל להפנים שאתה עובד באגף בטחוני ועומד מול מאה ועשרים אסירים, שרובם המכריע עם דם על הידיים. אנשים שהרגו או רצחו".

מה מרגישים במהלך העבודה?

"יש דילמה עמוקה בין הרגש לבין המחשבה. אי אפשר לתאר אותה למי שלא עמד בזה. ברור שגם הדברים שקורים בחוץ - כל אירוע, כל כתבה בעיתון - משליכים פנימה. אבל אני לא נותן לזה להשפיע עלי, מפני שאני מקצועי ומפני שאני יודע שהתפקיד שלי הוא לא לשפוט. את זה עושים אחרים. אני עושה רק את המוטל עלי, ועל הצד הטוב ביותר".

חומה חדשה

יש פחד?

"יש זהירות. משתדלים לעבוד בצורה יעילה ומקצועית כדי למנוע אירועים שליליים ולהקטין את הסכנה. אתה בא במגע עם האסירים הכי קשים שיש, ואתה לומד לדעת מול מי אתה מתמודד". שלמה שלמה אמור להשתחרר בקרוב מצה"ל. עם זאת, הוא מתכוון לחתום קבע ולהמשיך לשרת ב'נפחא'. "אני רוצה להמשיך את העשייה ואת ההשקעה", הוא אומר. "למי שמשרת פה קשה מאוד להתנתק, ככה פתאום להשתחרר ולומר שלום. התחושה היא של שליחות, שאי אפשר לעצור באמצע".

בינתיים, ב'נפחא' ממשיכים להתחדש. במהלך השנה הקרובה תיבנה חומה סביב הכלא. כשהוקם הכלא, מירב ההשקעה היתה באגפים הייחודים ובתאים, גם משום שהאיום החיצוני על בתי הסוהר באותם ימים לא נחשב גדול. היום, עם המשקל שנותנים לאיום כזה, הוחלט לבנות חומה חיצונית. בנושא האסירים הפליליים, הטיפול בהם עתיד להימשך ותשומת לב מיוחדת תינתן לנושא בחודשים הקרובים - וגם לסגל בית הסוהר, שרובו עובד שעות וימים, מנותק מהבית ומהמשפחה. על כל אלה, תימשך כמובן גם העבודה המאומצת מול האסירים הבטחוניים. 'לב העשייה', אומרים בנפחא. "מבחינתנו", מודגיש מרקוביץ', "אין אף פעם שקט. הכול יכול להשתנות ברגע. אנחנו ערוכים לסערה".

סורג דגם 'נפחא' - סורג שנבנה לפי מפרט ביטחון של שב"ס ומיועד לבתי סוהר המסווגים ברמת ביטחון מירבית ו/או בינונית. סורג זה הותקן לראשונה בב'ס 'נפחא'

מישר יונה יוניוב, רב היחידה: "אסירים שכל חייהם חוו כישלון ואכזבה מקבלים היום באגף הזה חוויה מתקנת"

רב כלאי מנחם ביבס, קצין האג"ם של 'נפחא': "רק בחצי השנה האחרונה הצלחנו ללכוד אצלם מספר רב של טלפונים ניידים"